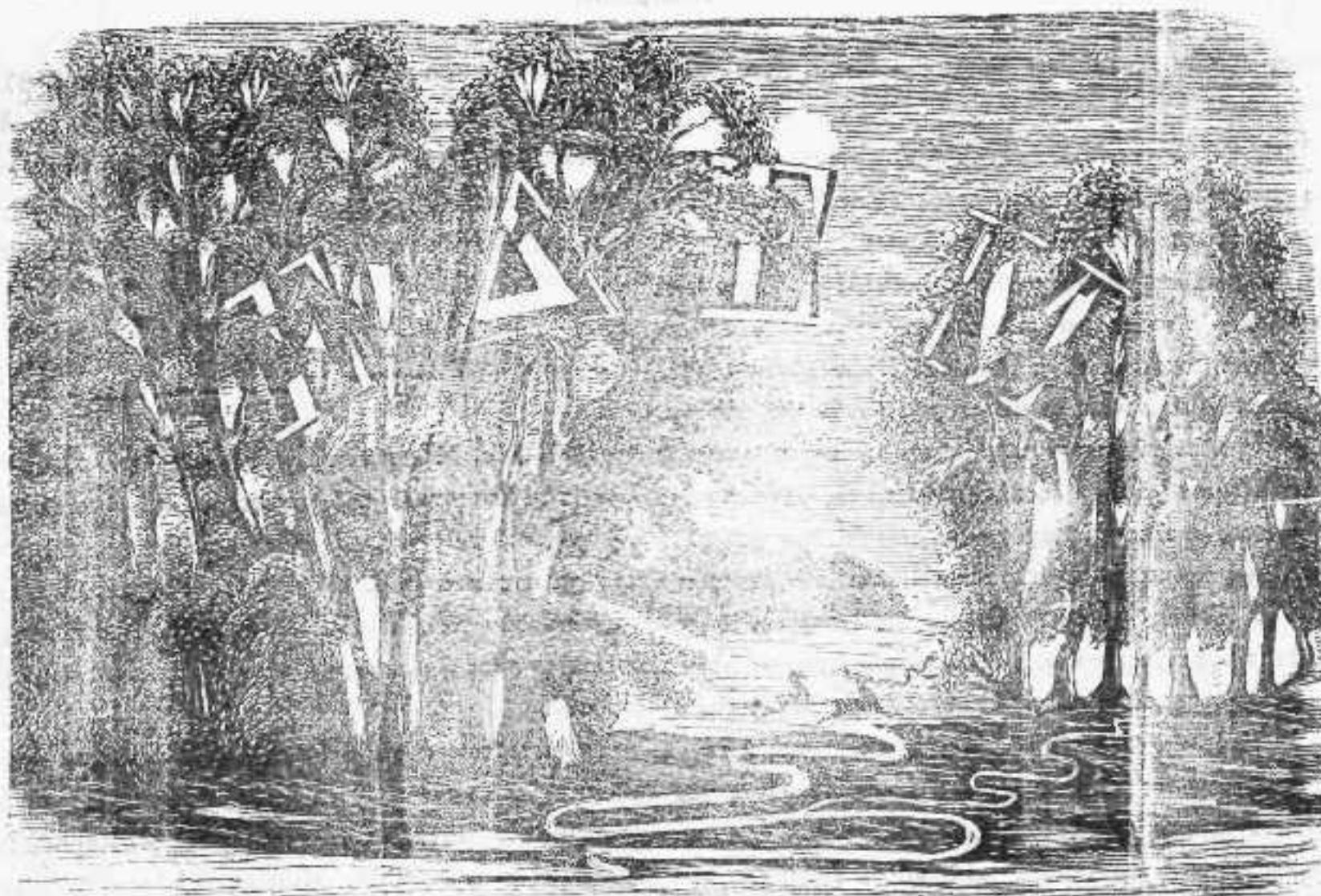

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ε΄.

ΑΠΡΙΛΙΟΥ 15 1862.

ΕΤΟΣ Α΄.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

ΜΕΛΕΤΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ.

(Συνέχεια ἴδε Φυλλάδ. Α΄.)

Ἐνίοτε πάλιν, ὀλιγορίας ἕνεκεν, ἀπολύουσι τὴν εὐθυφροσύνην ἐκείνην ἣν τὰ μάλιστα φαίνονται ἐπιζητοῦντες, ἐνῶ ἄλλοι, καίτοι ἦττον ἔμπειροι αὐτῶν, κρίνουσι τὰ πράγματα μετὰ πλειότερας νουνεχίας καὶ περισκέψεως ὑπὸ τῆς ἐνδομύχου φωνῆς τῆς συνειδήσεως ὁδηγούμενοι. Οὐχ ἦττον ὅμως κέκτνται ἀείποτε τὸ προτέρημα τοῦ ν' ἀποφεύγωσιν πᾶν ὅ,τι ἀνόητον, ἀπρεπὲς ἢ σκανδαλώδες εἶ, καὶ νὰ ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τρόπος τοῦ ἐκφράζεσθαι εἶναι πάντοτε τὸ διατελῶσιν ἐν τῇ μετριοπαθείᾳ ἐκείνῃ, ἣν ἥκιστα τῶν διαχυγῆς τῶν αἰσθημάτων κάτοπτρον, τὰς αὐτὰς ἀληθείας ἀνθρώπων κατέχουσι. Δι' αὐτὸ τοῦτο, βλέποντες

τοιούτους μετριοπαθῶς καὶ συνετῶς τὰ τῆς ἐαυτῶν πατρίδος διέποντας, σεβόμεθα, συμπαθοῦμεν καὶ χειροκροτοῦμεν αὐτοὺς, οὐχὶ ὅμως ἐξ ἴσου μετὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν εἰς ὧν τὸ ἔξοχον πνεῦμα καὶ τὴν υπερτέραν φιλοπατρίαν πλείονα ἔτι ἀφιεροῦμεν δόξαν, θαυμασμόν καὶ συμπάθειαν.

Ἐνὶ λόγῳ, ἐν τῷ Ἰσοκράτῃ ἐκτιμῶμεν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φρόνησιν συννηωμένας μετὰ τῆς εὐφυίας καὶ ἐπενεργούσας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπὶ τῶν πολιτικῶν τῶν λαῶν κρίσεων.

Μεταβῶμεν ἤδη καὶ εἰς τὰς ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἰσοκράτους κρίσεις μας.

Τὸ νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν τέχνην καὶ τὸ λαμπρὸν ὄφος τοῦ Ἰσοκράτους, μικροῦ λόγου ἄξιον ἔργον ἔθελεν εἶσθαι. Τὸ νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν τέχνην καὶ τὸ λαμπρὸν ὄφος τοῦ Ἰσοκράτους, μικροῦ λόγου ἄξιον ἔργον ἔθελεν εἶσθαι. Τὸ νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν τέχνην καὶ τὸ λαμπρὸν ὄφος τοῦ Ἰσοκράτους, μικροῦ λόγου ἄξιον ἔργον ἔθελεν εἶσθαι.

κράτους μελέτη ὅς καὶ ὅτε ἱστορικῶς ἐξετάζοντες αὐτὸν ἀπηντήσαμεν.

Ὅπως ἡ ἀβρότης, ἡ λεπτότης, ἡ κομψότης τοῦ λόγου, οὕτω καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ἀντανακλώμεναι ἠθικαὶ καλλοναὶ ἐπισύρουν τὴν συμπάθειαν καὶ πολλάκις τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν. Οἱ τοιαῦτα πλεονεκτήματα κεκτημένοι λόγοι εἰσὶ σπάνιοι· οὐχ ἦττον ὅμως δὲν προξενοῦσι τὴν ἐντύπωσιν ἐκείνην ἣν ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ ζωηρότης τινῶν λόγων ἐπιφέρουσι, καταλαμβάνοντες ἐν ἀκαρεῖ καὶ ψυχῇ καὶ πνεύματι.

Ἡ ἀρμονία αὕτη τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς συνειδήσεως παρὶς ἡδὲν ὠφέλιμον μάθημα ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπὶ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ ῥήτορος μελέτης ἐξαγόμενον. Μετὰ τὴν μεγαλοφυΐαν ὅμως πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν ῥητορικὴν ἱκανότητα αὐτοῦ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὴν ῥητορικὴν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἥτις καίτοι μὴ οὖσα ἀποκλειστικῶς κτῆμα τοῦ Ἰσοκράτους εἰς οὐδένα ἄλλον ῥήτορα ἀναδίδνυται τοσοῦτον ἐντελής. Τί ἐστὶ λοιπὸν ῥητορικὴ, ἥτοι ἡ τέχνη τοῦ ἐπισωρεύειν τεταρνευμένους καὶ προμελετημένους φράσεις; Ἡ εὐγλωττία χρᾶται καὶ καταχρᾶται πολλαχοῦ καὶ πολλάκις τῆς τέχνης ταύτης· ἀλλ' ὅποια εἰσὶ τὰ προκύπτοντα καλὰ ἢ κακὰ ἀποτελέσματα; Ῥίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς τότε ἐποχῆς καὶ τῆς σημερινῆς καὶ θέλομεν ἰδεῖ ὅτι καταφανὲς ὑπάρχει ἀντίθεσις μετὰ τῆς Ἰσοκρατείου σχολῆς καὶ τοῦ πνεύματος τῆς νῦν ἐποχῆς ὅπερ φαίνεται ὑπερισχόν καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ οὐσία ἐξαφανίζεται τὰς θεωρίας ἐν ταῖς λόγοις· ἡ προμελετημένη σύνθεσις ἀποβαίνει αὐτοσχέδιος, ἡ βραχύτης καὶ τὰ ἐν ὀλίγοις πολλὰ ἐπιζητοῦνται, ἡ συνομιλία διαδέχεται τὴν ἀπαγγελίαν, τὸ δὲ βιβλίον ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ ἡ γραπτὴ συνομιλία, διαδέχεται τὴν ἐφημερίδα. Ὑποτασσόμενοι ὅμως εἰς τὴν μεταβολὴν ταύτην ἥτις ἐνδέχεται καὶ καλὴ νὰ ᾖ καὶ ἀκαταμάχητος, δὲν θέλομεν ἀρὰ γε διατηρῆ ζωηρῶς ἐν τῇ μνήμῃ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην φιλογίαν· δὲν θέλομεν ἀρὰ γε ἀναγινώσκει ἀείποτε μετ' ἡδύτητος τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα ἔργα ἅπερ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐπιστήμης μετὰ πόθου ἐξεργάζοντο;

Ἰδοὺ δύο ἄξια λόγου ζητήματα τὸ τῆς πολιτικῆς ἠθικῆς καὶ τὸ τῆς ἐπικρίσεως· τὰ ζητήματα ταῦτα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Ἰσοκράτους μελέτῃ τοσοῦτον δὲ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσι, καθ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς ἄτομα ἐπίσημα ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ὁ Ἀθηναῖος οὗτος διδάσκαλος εἶναι μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, φίλος τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἕνεκα τῆς μακροβιότητός του σύγχρονος τοῦ Δημοσθένους. Τοῦ τελευταίου τούτου ῥήτορος ἡ φωνὴ ἠκούσθη πολλάκις ταυτοχρόνως μετὰ τὴν τοῦ Ἰσοκράτους, καίτοι ὁλῶς διάφορον φέρουσα χαρακτῆρα, εἰς τὰς κρίσεις περιπετείας τῆς πατρίδος.

Ὡς διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς ὁ Ἰσοκράτης ἀρχεὶ ἀπάντων τῶν τῆς Μακεδονικῆς ἐποχῆς ῥητόρων οὗς αὐτὸς οὗτος ἐμόρφωσεν· δύο δὲ αἰῶνας καὶ ἐπέκεινα μετὰ τὸν

θάνατόν του, ἡ σχολὴ τοῦ ἀνέδειξεν ἀκμαίους βλαστοὺς ἐν τῷ Κικέρωνι, οὗτινος ἡ δόξα ὡς καὶ ἡ τῶν ὁπαδῶν του εἰς τὸν Ἰσοκράτην μόνον ὀφείλεται. Ἐκ τούτων ὅλων δὲ ἵκνεται ὅτι ὁ Ἰσοκράτης χρηθεὶς τῆς προσοχῆς ἡμῶν ὅσον καὶ ἂν ἔχωμεν αὐτὴν ἐστραμμένην εἰς ἄλλας μελέτας.

Α'.

Ἡ Ἑλλάς, αἱ Ἀθῆναι, ἐξήσκων μετὰ ζήλου μετὰ τῶν ἐπιστημῶν τὴν ῥητορικὴν, πλείστοι δὲ ἄνδρες ῥήτορες καλούμενοι ἐδίδασκον τὰ ἀπόκρυφα τῆς ἐπιστήμης ταύτης καὶ ἐξέθετον τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς. Πλὴν μετὰ τὸ πάντων τῶν διδασκάλων τούτων, ὁ Ἰσοκράτης ἦτο ὁ ἐντελέστερος ἢ δὲ φήμη ἔλεγεν αὐτὸν εἶναι πρῶτος τῶν ῥητόρων.

Τούλάχιστον, αὐτὸς ὁ ἴδιος οὐχὶ μόνον ἐπεικνύετο ἐπὶ τῇ ἐντέχνῳ τοῦ εὐγλωττία, ἀλλ' ἀπῆται προσέτι νὰ συγκαταριθμῇται μετὰ τῶν φιλοσόφων, φιλοσοφίαν ἀποκαλῶν ἣν ἐξήσκει ἐπιστήμην. Εἶναι ἀναντιρρόητον ὅτι ὁ Ἰσοκράτης ἦτο ὁ τῆς ἠθικῆς διδάσκαλος, ἀλλ' ἦτο ἀρα ἀληθῶς καὶ φιλόσοφος; Ἐνταῦθα ὀρείλομεν νὰ ὀρίσωμεν τί ἐστὶ φιλοσοφία καὶ νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν ὁ Ἰσοκράτης ὁ ἀναζητῶν ὡς ὁ Κικέρων τὴν τέχνην τοῦ λέγειν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς πηγὴν, συνήκωνε τὴν φιλοσοφίαν μετὰ τῆς ῥητορικῆς. Ὅθεν, ἱστορικῶς θέλομεν πληροφορηθῆ ἐὰν ἡ ἀπαίτησις τοῦ Ἰσοκράτους ᾖ δικαία, οὐχὶ ὅμως ἐξετάζοντες τί ἐστὶ γενικῶς φιλοσοφία, ἀλλὰ τί ἐστὶ φιλόσοφος ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἐν Ἀθήναις.

Εἶναι πασιδῆλον ὅτι ὁ Σωκράτης εἶχε συστήσει ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἰσχυρὰν φατρίαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν αἵρεσιν τινὰ ἣν καθιέρωσεν ὁ θάνατος αὐτοῦ· ἡ φατρία αὕτη μίαν θρησκείαν καὶ ἐν πολιτεύματι ἐπρέσβευεν, ἐν δὲ τῷ ἠθικῷ καὶ τῷ πολιτικῷ βίῳ, οἱ Σωκρατικοὶ ἦσαν πάντοτε γενικῶς ὁμόφρονες, αἱ προλήψεις αὐτῶν λογικώτεροι ἐκείνων τοῦ κοινοῦ λαοῦ, τὰ δὲ ἦθη αὐστηρότερα· καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν πόλιν αἱ ἰδέαι τῶν Σωκρατικῶν ἀντέκειντο ἀείποτε κατὰ τῶν τοῦ λαοῦ. Ὁ Ἰσοκράτης ἦτο φίλος τοῦ Πλάτωνος ὅπως ὁ Ξενοφών καὶ ὁ Σωκράτης· ὅ,τι δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος καὶ οἱ ὁμόφρονες του ἐδίδασκον εἰς τοὺς ἑαυτῶν μαθητάς, ὁ Ἰσοκράτης τὸ ἐπανελάμβανεν δημοσίᾳ οἱ δὲ φιλόσοφοι πύγνυμόνουν αὐτῷ. Ὁ Πλάτων ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ συγγράμματι, ὁ Φαῖδρος δίδει τῷ Ἰσοκράτει διὰ τοῦ στόματος τοῦ ἰδίου διδασκάλου αὐτοῦ Σωκράτους τὸ ἐπίθετον τοῦ ῥήτορος τῆς φιλοσοφίας, ἰδοὺ δὲ πῶς ἀντιτάττει τὴν φιλοσοφικὴν ῥητορικὴν κατὰ τῆς ἀπλῆς ῥητορικῆς καὶ πῶς καταφέρεται κατὰ τοῦ δεινοτέρου τῶν ἀπλῶν ῥητόρων τοῦ Λυσίου.

(ἀκολουθεῖ).